

Категорія справи № 569/9366/17: Цивільні справи (з 01.01.2019); Інші справи.

Надіслано судом: не визначено. Зареєстровано: 24.09.2021. Оприлюднено: 24.09.2021.

Дата набрання законної сили: 15.09.2021

Номер судового провадження: 61-4759ск20

Державний герб України

Постанова

Іменем України

15 вересня 2021 року

м. Київ

справа № 569/9366/17

провадження № 61-4759св20

Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду:

головуючого - Крата В. І.,

суддів: Антоненко Н. О., Дундар І. О. (суддя-доповідач), Краснощоківа Є. В., Тітова М. Ю.,

учасники справи:

позивач - ОСОБА_3 ,

відповідач - ОСОБА_2 ,

розглянув у порядку письмового провадження без повідомлення учасників справи касаційну скаргу ОСОБА_3, яка підписана представником ОСОБА_4, на постанову Рівненського апеляційного суду від 11 лютого 2020 року у складі колегії суддів: Бондаренко Н. В., Ковальчук Н. М., Шимківа С. С.,

Історія справи

Короткий зміст позовних вимог

У червні 2017 року ОСОБА_3 звернувся з позовом до ОСОБА_2 про стягнення коштів.

Позов мотивований тим, що ОСОБА_3 є громадянином Італійської Республіки, що постійно проживає в Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії та здійснює підприємницьку діяльність з розробки програмного забезпечення, зокрема програмних додатків для мобільних пристроїв, відповідно до законодавства країни свого місця проживання. У березні 2016 року позивач за допомогою засобів електронного зв'язку погодив з громадянином Індії ОСОБА_5, який проживає в Україні, умови співпраці щодо удосконалення програмного коду додатку для мобільних пристроїв 1 Kafe Mobile App.

Комунікація між сторонами здійснювалась у вигляді повідомлень та дзвінків за допомогою засобів електронного зв'язку через мережу інтернет (програми Skype та WhatsApp). Сторони дійшли згоди, що відповідач із залученням будь-яких третіх осіб має протягом 6 (шести) тижнів з дати першого платежу допрацювати наданий ним програмний код мобільного додатку 1 Kafe Mobile App для операційних систем iOS та Android, а також поліпшити робочий інтерфейс цього мобільного додатку для користувачів. Також погодили, що вартість робіт складатиме 5400 фунтів стерлінгів, які він має сплачувати частинами залежно від кількості здійснених поліпшень програмного коду. Перша оплата ним була здійснена у середу 30 березня 2016 року, а тому останнім днем надання виконаного результату була середа 11 травня 2016 року. Однак відповідач прострочив виконання своїх зобов'язань та не надав готовий результат у вказаний термін. В подальшому строк надання відповідачем остаточного результату постійно переносився, а вартість робіт на вимогу відповідача зросла до 6222,74 фунтів стерлінгів. Станом на дату подання цього позову відповідач не здійснив поліпшень програмного коду мобільного додатку 1 Kafe Mobile App та не передав йому вказаний програмний код мобільного додатку. Попри це протягом березня 2016 року - березня 2017 року він сплатив на банківський рахунок ОСОБА_5 № НОМЕР_1 у ПАТ «УкрСиббанк» за допомогою електронної платіжної системи XendPay, кошти у сумі 6222,74 фунти стерлінгів (7578,50 євро).

Звертав увагу, що всі авторські майнові права на програмний код мобільного додатку 1 Kafe Mobile App належать позивачу, як його власнику та творцю. Оскільки, за домовленістю між ним та відповідачем, останній мав на його замовлення здійснити зміну програмного коду, тобто використати та змінити об'єкт авторського права, то у відповідності до частини 2 статті 1107 ЦК України, їх домовленість мала бути укладена у письмовій формі, що згідно з частиною 2 статті 207 ЦК України передбачає підписання сторонами договору.

Враховуючи, що їх домовленість щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності на програмний код мобільного додатку 1 Kafe Mobile App не була оформлена відповідно до вимог частини 2 статті 207 ЦК України, цей правочин в силу частини 2 статті 1107 ЦК України є нікчемним, а відповідач згідно зі статтями 216 та 1212 ЦК України повинен повернути йому у натурі суму сплачених коштів у розмірі 7 578,5 євро.

ОСОБА_3 просив:

стягнути з ОСОБА_2 на свою користь 7578,50 євро у гривні за курсом гривні до євро, встановленим Національним банком України на день ухвалення рішення.

Короткий зміст судового рішення суду першої інстанції

Рішенням Рівненського міського суду Рівненської області від 03 жовтня 2019 року в задоволенні позову ОСОБА_3 до ОСОБА_2 про стягнення коштів в розмірі 7578,50 євро за курсом гривні до євро, встановленим Національним банком України на день ухвалення рішення, відмовлено.

Рішення суду першої інстанції мотивоване тим, що зі змісту позовної заяви вбачається, що позивач не мав наміру передати відповідачу, а відповідач в свою чергу не мав наміру у будь-який спосіб набути, відчужити чи розпорядитись обсягом авторських прав визначеним статтями 423, 424 ЦК України, а відтак в даному випадку відсутні будь які ознаки розпорядження авторськими правами, що в свою чергу не потребує укладення письмового договору про розпорядження авторськими правами. Тому доведений факт укладення між сторонами договору підряду. Системний аналіз положень частини першої, пункту 1 частини другої статті 11, частини першої статті 177, частини першої статті 202, частин першої, другої статті 205, частини першої статті 207, частини першої статті 1212 ЦК України дає можливість дійти висновку про те, що чинний договір чи інший правочин є достатньою та належною правовою підставою набуття майна (отримання грошей). Майно не може вважатися набутим чи збереженим без достатніх правових підстав, якщо це відбулося в не заборонений цивільним законодавством спосіб з метою забезпечення породження учасниками відповідних правовідносин у майбутньому певних цивільних прав та обов'язків, зокрема внаслідок тих чи інших юридичних фактів, правомірних дій, які прямо передбачені частиною другою статті 11 ЦК України. У задоволенні заявлених позовних вимог про стягнення коштів слід відмовити за недоведеністю позовних вимог, оскільки всупереч вищенаведених вимог закону позивачем не надано належних та допустимих доказів, які б підтверджували не виконання відповідачем ОСОБА_2 своїх зобов'язань перед позивачем ОСОБА_3.

Короткий зміст судового рішення суду апеляційної інстанції

Постановою Рівненського апеляційного суду від 11 лютого 2020 року апеляційного скаргу ОСОБА_3, подану його представником адвокатом Гречківським Є. Л., задоволено частково.

Рішення Рівненського міського суду Рівненської області від 03 жовтня 2019 року скасовано.

В позові ОСОБА_3 до ОСОБА_2 про стягнення коштів відмовлено.

Вирішено питання про стягнення судового збору.

Постанова суду апеляційної інстанції мотивована тим, що оскільки відносини, які склалися між сторонами, є договірними, то судом не може бути повернуто кошти з підстав, передбачених статтею 1212 ЦК України. Позивачем вимоги з підстав неналежного виконання відповідачем умов договору не заявлялись, а тому суд першої інстанції, розглядаючи спір змінив його підстави. Укладений між ОСОБА_3 та ОСОБА_2 договір не може вважатись договором щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності в розумінні статті 1107 ЦПК, а тому недодержання письмової форми при його укладенні не свідчить про його нікчемність.

Короткий зміст вимог касаційної скарги

У березні 2020 року ОСОБА_3 подав до Верховного Суду касаційну скаргу, підписана представником адвокатом Гречківським Є. Л., у якій просить скасувати постанову Рівненського апеляційного суду від 11 лютого 2020 року в частині відмови у задоволенні позову та у цій частині ухвалити нове рішення, яким задовольнити позовні вимоги.

Касаційна скарга обґрунтована тим, що суд апеляційної інстанції безпідставно не застосував до спірних правовідносин частину другу статті 1107 ЦК України, не врахувавши при цьому висновки Верховного Суду викладені в постанові від 20 березня 2019 року у справі № 753/20633/15 (провадження № 61-6348св18).

Усні домовленості між позивачем та відповідачем стосувались переробки (допрацювання) об'єкту авторського права - програмного коду, всі та будь-які усні домовленості між позивачем та відповідачем є нікчемними (недійсними в силу закону).

Усні домовленості між сторонами не породжують жодних правових наслідків, крім тих, що пов'язані з їх недійсністю у формі повернення у натурі отриманого на виконання таких домовленостей.

Апеляційний суд правильно встановив, що у порядку виконання усної домовленості щодо переробки (допрацювання) програмного коду позивач сплатив на користь відповідача 7 578,50 євро.

Тому відповідач зобов'язаний повернути позивачу всі отримані від нього кошти.

Суди безпідставно не врахували, що такий предмет договору як виконання робіт властивий не лише договору підряду, але й договору про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, а тому зробили помилковий висновок про виключність договору підряду у спірній ситуації.

У разі якщо виконання робіт стосується спеціального об'єкту прав - твору (в тому числі комп'ютерної програми), то договір на врегулювання правовідносин між виконавцем робіт та суб'єктом авторського права у будь-якому випадку регулюється положеннями законодавства про право інтелектуальної власності на авторське право.

Суд апеляційної інстанції протиправно не застосував положення абзацу 2 частини другої статті 1107 ЦК України, що є підставою для скасування постанови в частині відмови у позові та ухвалення в цій частині нового судового рішення про задоволення позову.

Рух справи у суді касаційної інстанції

Ухвалою Верховного Суду від 18 травня 2020 року відкрито касаційне провадження у справі № 569/9366/17 та витребувано справу з суду першої інстанції.

У вересні 2020 року справа надійшла до Верховного Суду.

Ухвалою Верховного Суду від 01 квітня 2021 року справу призначено до судового розгляду.

Межі та підстави касаційного перегляду

Переглядаючи у касаційному порядку судові рішення, суд касаційної інстанції в межах доводів та вимог касаційної скарги, які стали підставою для відкриття касаційного провадження, перевіряє правильність застосування судом першої або апеляційної інстанції норм матеріального чи процесуального права і не може встановлювати або (та) вважати доведеними обставини, що не були встановлені в рішенні чи відкинуті ним, вирішувати питання про достовірність або недостовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими (частина перша статті 400 ЦПК України).

В ухвалі про відкриття касаційного провадження зазначаються підстава (підстави) відкриття касаційного провадження (частина восьма статті 394 ЦПК України).

Підставами касаційного оскарження судових рішень, зазначених у пункті 1 частини першої цієї статті, є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права виключно у таких випадках: якщо відсутній висновок Верховного Суду щодо питання застосування норми права у подібних правовідносинах (пункт третій, частина друга стаття 389 ЦПК України).

В ухвалі Верховного Суду від 18 травня 2020 року зазначено, що касаційна скарга містить передбачені частиною другою статті 389 ЦПК України підстави для відкриття касаційного провадження (суд

апеляційної інстанції в оскарженому судовому рішенні застосував норму права без урахування висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постанові Верховного Суду від 20 березня 2019 року у справі № 753/20633/15).

Фактичні обставини

Суди встановили, що в березні 2016 року ОСОБА_3 та ОСОБА_2 за допомогою засобів електронного зв'язку (Skype та WhatsApp) погодили умови співпраці щодо удосконалення програмного коду додатку для мобільних пристроїв 1 Kafe Mobile App.

Предметом договору, укладеного між сторонами є досягнення результату, яким є здійснення відповідачем із залученням третіх осіб доопрацювання та поліпшення роботи, наданого позивачем, коду додатку для мобільних пристроїв 1 Kafe Mobile App.

Сторони погодили, що вартість робіт складатиме 5400 фунтів стерлінгів та позивач має оплачувати роботу частинами.

Перша оплата була здійснена позивачем 30 березня 2016 року на рахунок відповідача, відкритий у ПАТ «УкрСиббанк» в сумі 1620 фунтів стерлінгів, що еквівалентно 2059 євро.

В подальшому ОСОБА_3 було сплачено на рахунок відповідача наступні платежі: 14 червня 2016 року - 1350 фунтів стерлінгів, що еквівалентно 1703,58 євро; 03 серпня 2016 року - 545,17 фунтів стерлінгів, що еквівалентно 650 євро; 19 листопада 2016 року - 1000 фунтів стерлінгів, що еквівалентно 1165,92 євро; 26 січня 2017 року - 1273,7 фунтів стерлінгів, що еквівалентно 1500 євро та 06 березня 2017 року сплачено 433,87 фунтів стерлінгів, що еквівалентно 500 євро. Загальна сума платежів складає 6222,74 фунти стерлінгів, що еквівалентно 7578,5 євро.

Позиція Верховного Суду

Колегія суддів відхиляє аргументи, які викладені в касаційній скарзі, з таких мотивів.

Не вважаються зміною підстав позову доповнення його новими обставинами при збереженні в ньому первісних обставин та зміна посилання на норми матеріального чи процесуального права. Водночас і посилання суду в рішенні на інші норми права, ніж зазначені в позовній заяві, не може розумітися як вихід суду за межі позовних вимог. У зв'язку з цим суд, з'ясувавши в розгляді справи, що сторона або інший учасник судового процесу в обґрунтування своїх вимог або заперечень послалися не на ті норми, що фактично регулюють спірні правовідносини, самостійно здійснює правильну правову кваліфікацію останніх та застосовує у прийнятті рішення саме такі норми матеріального і процесуального права, предметом регулювання яких є відповідні правовідносини.

При виборі і застосуванні норми права до спірних правовідносин суд враховує висновки щодо застосування відповідних норм права, викладених в постановках Верховного Суду (частина четверта статті 263 ЦПК України).

У постанові Великої Палати Верховного Суду від 08 червня 2021 року в справі № 662/397/15-ц (провадження № 14-20цс21) вказано, що «суд, з'ясувавши під час розгляду справи, що сторона або інший учасник судового процесу на обґрунтування своїх вимог або заперечень посилався не на ті норми права, що фактично регулюють спірні правовідносини, самостійно здійснює правильну їх правову кваліфікацію та застосовує для прийняття рішення ті норми матеріального і процесуального права, предметом регулювання яких є відповідні правовідносини. На суд покладено обов'язок надати правову кваліфікацію відносинам сторін виходячи з фактів, установлених під час розгляду справи, та визначити, яка правова норма підлягає застосуванню для вирішення спору. Проте суди попередніх інстанцій зазначених вимог закону не врахували та дійшли передчасного й формального висновку про відмову в задоволенні позову, не застосовувши до спірних правовідносин правові норми, які підлягають застосуванню, на що мали повноваження згідно з вимогами ЦПК України. Суди в достатньому обсязі не визначилися з характером спірних правовідносин та правовою нормою, що підлягає застосуванню, не надали належної правової оцінки доводам і доказам сторін, по суті спір не вирішили, тому дійшли передчасного висновку про відмову в задоволенні позову. Висновок судів попередніх інстанцій про відмову в задоволенні позову через помилкове правове обґрунтування позовних вимог є перешкодою в доступі до правосуддя, а відтак - порушенням статті 6 Конвенції та статей 55, 124 Конституції України, оскільки позивач визначає предмет та підстави позову, а обов'язком суду є установлення обґрунтованості позову та вирішення спору по суті заявлених вимог з визначенням правовідносин сторін, що впливають зі встановлених обставин та правових норм, які підлягають застосуванню до цих правовідносин. Посилання позивачів у позовній заяві на норми права, які не підлягають застосуванню в цій справі, не є підставою для відмови в задоволенні позову, оскільки суд при вирішенні справи враховує підставу (обґрунтування) та предмет позовних вимог. Підставою позову є фактичні обставини, що наведені в заяві, тому зазначення позивачем конкретної правової норми на обґрунтування позову не є визначальним при вирішенні судом питання про те, яким законом слід керуватися при вирішенні спору. Таким чином, визначення предмета та підстав спору є правом позивача, у той час як встановлення обґрунтованості позову - обов'язком суду, який виконується під час розгляду справи».

Відповідно до частини першої статті 637 ЦК України тлумачення умов договору здійснюється відповідно до статті 213 ЦК України. У частинах третій та четвертій статті 213 ЦК України визначаються загальні способи, що застосовуватимуться при тлумаченні, які втілюються в трьох рівнях тлумачення. Перший рівень тлумачення здійснюється за допомогою однакових для всього змісту правочину значень слів і понять, а також загальноприйнятих у відповідній сфері відносин значення термінів. Другим рівнем тлумачення (у разі, якщо за першого підходу не вдалося витлумачити зміст правочину) є порівняння різних частин правочину як між собою, так і зі змістом правочину в цілому, а також з намірами сторін, які вони виражали при вчиненні правочину, а також з чого вони виходили при його виконанні. Третім рівнем тлумачення (при без результативності перших двох)

є врахування: (а) мети правочину, (б) змісту попередніх переговорів, (в) усталеної практики відносин між сторонами (якщо сторони перебували раніш

в правовідносинах між собою), (г) звичаїв ділового обороту; (ґ) подальшої поведінки сторін; (д) тексту типового договору; (е) інших обставин, що мають істотне значення. Таким чином, тлумаченню підлягає зміст правочину або його частина за правилами, встановленими статтею 213 ЦК України.

Аналіз цивільного законодавства свідчить, що перекваліфікація відповідного договору може мати місце, зокрема, при: (а) недійсності договору (зокрема, удаваності договору); (б) тлумаченні змісту договору. Перекваліфікація договору можлива тільки в тих випадках, коли вона відбувається в межах спору, що стосується такого договору. Саме такий висновок зумовлений тим, що по своїй суті перекваліфікація направлена на з'ясування справжньої волі сторін договору, який перекваліфіковується в інший. А це, відповідно, можливо зробити тільки в рамках спору щодо такого договору.

Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності здійснюється на підставі таких договорів: 1) ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності; 2) ліцензійний договір; 3) договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності; 4) договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності; 5) інший договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності (частина перша статті 1107 ЦК України).

Договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності укладається у письмовій формі. У разі недодержання письмової форми договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності такий договір є нікчемним. Законом можуть бути встановлені випадки, в яких договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності може укладатись усно (частина друга статті 1107 ЦК України).

Тлумачення статті 1107 ЦК України свідчить, що договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності - це група договорів у сфері інтелектуальної власності, які спрямовані на набуття, зміну або припинення майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності. На рівні частини першої статті 1107 ЦК до договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності віднесено: ліцензійний договір; договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності; договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності; інший договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Цей перелік не є вичерпним, оскільки законодавчо не можна передбачити все різнобарв'я договірних відносин у сфері інтелектуальної власності. Зокрема, до інших договорів можна віднести: договір між співавторами; договір про порядок розподілу прав на службові об'єкти інтелектуальної власності; договір про передачу ноу-хау тощо.

Особа, яка набула майно або зберегла його у себе за рахунок іншої особи (потерпілого) без достатньої правової підстави (безпідставно набуте майно), зобов'язана повернути потерпілому це майно. Особа зобов'язана повернути майно і тоді, коли підстава, на якій воно було набуте, згодом відпала (частина перша статті 1212 ЦК України)

У постанові Великої Палати Верховного Суду від 16 червня 2020 року у справі № 910/22513/17 (провадження № 12-5ґс20) зроблено висновок, що «згідно із статтею 1212 ЦК України особа, яка набула майно або зберегла його у себе за рахунок іншої особи (потерпілого) без достатньої правової

підстави (безпідставно набуте майно), зобов'язана повернути потерпілому це майно. Особа зобов'язана повернути майно і тоді, коли підстава, на якій воно було набуте, згодом відпала. Положення цієї глави застосовуються незалежно від того, чи безпідставне набуття або збереження майна було результатом поведінки набувача майна, потерпілого, інших осіб чи наслідком події. Положення цієї глави застосовуються також до вимог про: 1) повернення виконаного за недійсним правочином; 2) витребування майна власником із чужого незаконного володіння; 3) повернення виконаного однією із сторін у зобов'язанні; 4) відшкодування шкоди особою, яка незаконно набула майно або зберегла його у себе за рахунок іншої особи. Норми даної статті підлягають застосуванню, коли одна сторона безпідставно утримує майно іншої сторони та при цьому в неї відсутнє відповідне договірне зобов'язання з повернення цього майна».

Положення цієї глави застосовуються також до вимог про повернення виконаного за недійсним правочином (пункт 1 частини третьої статті 1212 ЦК України).

Системне тлумачення абзацу 1 частини першої статті 216 ЦК України та пункту 1 частини третьої статті 1212 ЦК України свідчить, що:

(а) законодавець не передбачив можливість здійснення односторонньої реституції;

(б) правила абзацу 1 частини першої статті 216 ЦК України застосовуються тоді, коли відбувається саме двостороння реституція;

(в) в тому разі, коли тільки одна із сторін недійсного правочину здійснила його виконання, то для повернення виконаного підлягають застосуванню положення глави 83 ЦК України.

У справі, що переглядається:

звертаючись з цим позовом, ОСОБА_3 посилався на те, що між сторонами була досягнена усна домовленість щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, на виконання якої сплачені грошові кошти. Оскільки не була дотримана письмова форма такого договору, він є нікчемним, а тому сплачені на підставі неї кошти підлягають поверненню відповідно до статті 1212 ЦК України;

укладений між ОСОБА_3 та ОСОБА_2 договір не може бути кваліфікований як договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності в розумінні статті 1107 ЦК, а тому недодержання письмової форми при його укладенні не свідчить про його нікчемність;

за таких обставин, установивши наявність договірних відносин між сторонами, суд апеляційної інстанції зробив правильний висновок про те, що не можуть бути повернуті кошти з підстав, передбачених статтею 1212 ЦК України.

Доводи касаційної скарги зводяться до переоцінки доказів, що перебуває поза межами повноважень суду касаційної інстанції.

Висновки Верховного Суду

Суд не обмежений доводами та вимогами касаційної скарги, якщо під час розгляду справи буде виявлено порушення норм процесуального права, які передбачені пунктами 1, 3, 4, 8 частини першої статті 411, частиною другою статті 414 цього Кодексу, а також у разі необхідності врахування висновку щодо застосування норм права, викладеного у постанові Верховного Суду після подання касаційної скарги (частина третя статті 400 ЦПК України).

З урахуванням необхідності врахування висновку щодо застосування норм права викладеного у постановях Великої Палати Верховного Суду від 08 червня 2021 року у справі № 662/397/15-ц (провадження № 14-20цс21) та 16 червня 2020 року у справі № 910/22513/17 (провадження № 12-5гс20) колегія суддів вважає, що касаційну скаргу належить залишити без задоволення, оскаржене судові рішення без змін, а тому судовий збір за подання касаційної скарги покладається на особу, яка подала касаційну скаргу.

Керуючись статтями 400, 409, 410, 416 ЦПК України, Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду,

ПОСТАНОВИВ:

Касаційну скаргу ОСОБА_3, яка підписана представником ОСОБА_4, залишити без задоволення.

Постанову Рівненського апеляційного суду від 11 лютого 2020 року залишити без змін.

Постанова суду касаційної інстанції набирає законної сили з моменту її прийняття, є остаточною і оскарженню не підлягає.

Головуючий

В. І. Крат

Судді:

Н. О. Антоненко

І. О. Дундар

Є. В. Краснощоків

М. Ю. Тітов